

Željko Žutelija

SANDRA PAOVIĆ

Volim život

NAKLADA
ROCKY

Zahvaljujem na čitalačkom povjerenju

Sandra Paović

IMPRESSUM

Željko Žutelija
Sandra Paović: Volim život

NAKLADNIK
Rocky, obrt za usluge, Zagreb

ZA NAKLADNIKA
Sandra Paović

UREDNIK I AUTOR
Željko Žutelija

FOTOGRAFIJE
Mare Milin, Ivan Posavec, Marin Franov, Jadran Babić
i privatna arhiva Sandre Paović

NASLOVNICA
Mare Milin

ART DIRECTOR
Igor Vranješ

ASISTENTICA UREDNIKA
Denis Nepokoj

MARKETING I PROMOCIJA
Zrinka Jelić-Belinić, Z-EVENTI & PROMOCIJA, Zagreb

LEKTURA
Kata Zalović Fišter

PRIPREMA I TISAK
Printera Grupa d.o.o., Sveta Nedelja

ISBN 978-953-46084-0-1

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 001230096.

Zagreb, 2024.

KAZALO

UVODNO POGLAVLJE	Zašto volim život	8
PRVO POGLAVLJE	Od djetinjstva s reketom	21
DRUGO POGLAVLJE	Odlazak u Švicarsku	37
TREĆE POGLAVLJE	U europskom vrhu	41
ČETVRTO POGLAVLJE	Plasman na Olimpijske igre	55
PETO POGLAVLJE	Kobno putovanje	63
ŠESTO POGLAVLJE	Borba za život	77
SEDMO POGLAVLJE	Rehabilitacija u Nottwilu	81
OSMO POGLAVLJE	Studij sportskog menadžmenta	91
DEVETO POGLAVLJE	Povratak stolnom tenisu	99
DESETO POGLAVLJE	Vjenčanje	109
JEDANAESTO POGLAVLJE	Najbolja svjetska parastolnotenisačica	119
	USPOMENE TRENERA SVIH TRENERA <i>Neven Cegnar, najbolji hrvatski i europski stolnoteniski trener, prisjeća se kako je stvarao najbolju hrvatsku žensku stolnotenisku reprezentaciju</i>	130
DVANAESTO POGLAVLJE	Nedoumice	137
TRINAESTO POGLAVLJE	Skromna i prilagodljiva	149
ČETRINAESTO POGLAVLJE	Kobna norijada	161
PETNAESTO POGLAVLJE	Hotel za pse	169
ŠESNAESTO POGLAVLJE	Motivacijski govori	179
EPILOG	Snaga duha i tijela	193
	Bilješka o autoru	197
	Zahvale	198

Kad smo prije gotovo osam godina – nakon što je Sandra Paović osvojila zlatnu medalju na Paraolimpijskim igrama u Rio de Janeiru – zajedničkim snagama završavali njezinu biografsku knjigu *Rodena da pobjeđuje*, Sandra se nije doimala kao mlada žena koja će opušteno živjeti na lovorikama uspjeha kojim je ušla u povijest toga sporta. Bilo mi je jasno da za sljedeći životni ciklus – kao udana žena, u braku s Danielom Lazovim – već ima zacrtane ciljeve koje će nastojati ostvariti istom upornošću i marljivošću kojom je u sportu osvajala najviša postolja.

Katkad bi, u svom stanu u zagrebačkom naselju Vrbanj, maštala o životu u kući okruženoj vrtom, kojim će trčkarati njezini kućni ljubimci. Odmalena je bila ljubiteljica pasa i razmišljala o uvjetima u kojima će ih moći primjereno zbrinjavati. Razmišljala je i o tome kako će kao sportska menadžerica – nakon studija sportskog menadžmenta u Splitu i diplome stečene na zagrebačkom fakultetu Libertas – usmjeriti svoju profesionalnu karijeru. Svjesna svojih mogućnosti i sposobnosti znala je da njezin posao neće biti uredski i „papirološki”, nego usredotočen na komunikacijske djelatnosti, u kojima se osjećala „kao riba u vodi”. Iako su se Sandrini planovi činili pomalo nestvarnima, vjerovao sam u njezino umijeće pretvaranja nemogućega u moguće i u iznimnu snagu u ostvarivanju zacrtanih ciljeva.

Sve ono što se prije gotovo osam godina doimalo kao maštanje mlade žene, danas je realnost ostvarena uz punu potporu muža Daniela Lazova, čovjeka ispunjena vedrinom i optimizmom, unatoč 100-postotnom invaliditetu. Sandra i Daniel skladan su bračni par s gotovo istovjetnim iskustvima osoba s invaliditetom. Rijedak su spoj optimističnog pogleda na život, visoko postavljenih ciljeva i gotovo fanatične upornosti u njihovu ostvarenju.

„Kad mi je bilo šest godina znala sam što želim, što je prilično neobično za dijete te dobi. Rekla sam to ocu i on je prepoznao moju nepokolebljivost i jasno zacrtan cilj. Željela sam igrati stolni tenis i u tome biti najbolja! Ništa me osim stolnog tenisa, kojim sam bila posve zaokupljena, nije zanimalo. Možda to mojim roditeljima, osobito majci, nije bilo sasvim po volji, ali vidjevši moju strast i upornost ipak su me podržali, najviše otac i sâm privržen stolnom tenisu i sportu općenito.

Moji vršnjaci, bez jasno izraženih interesa, bili su drukčiji od mene. Moja predanost stolnom tenisu bila je potpuna i neprestano sam težila napredovati, učiti, ispravljati i otklanjati svoje pogreške.

Danas, u zreloj dobi, nakon svega što mi se dogodilo, jednako tako znam što želim, ali i ono što ne želim da se dogodi ikomu – ni meni ni bilo komu drugomu. Ne bih željela da itko doživi rat i da proživljava njegove strahote. U ratu izgubiš sve, od svojih najbližih do svojeg doma. Život ti se potpuno uruši. Ne želim da ljudi zapadnu u zdravstvene tegobe koje ih onemogućuju i sprečavaju da budu ono što su bili kad su bili zdravi. Svjesna sam da je zdravlje najvažnije što imamo, ali u djeliću sekunde može se dogoditi da ga izgubimo, da se sruši ili nestane sve ono što smo gradili i stvarali u proteklom razdoblju svojeg života.

Smatram da je važno znati ŠTO ŽELIŠ, ali jednako tako biti svjestan što NE ŽELIŠ, kako bi bio sposoban prevenirati ili izbjegavati ono na što možeš utjecati. Ljudi suočeni s nekim tegobama koje im se čine teško savladivima ili nesavladivima, katkad zaboravljaju što znači proživljavati rat ili posljedice teških nesreća u kojima ti život visi o koncu.

Proživjela sam i posljedice rata i posljedice nesreće i mislim da imam pravo o tome govoriti na temelju vlastita iskustva. Bez samosažaljenja i – ne daj Bože! – patetike. Izgrađivala sam svoj sportski život kockicu po kockicu, dan po dan, a moja stolnoteniska ekipa bila mi je druga obitelj s kojom sam provodila veći dio godine, na putovanjima i u dvoranama. S ekipom sam dijelila i radost i tugu, i ljutnju i praštanje, i muku i trijumfe uspjeha. Uživala sam u onome što smo postizali, opravdavajući se tako za dugu razdvojenost od vlastite obitelji. Bila sam sretna i prepuna optimizma.

I onda je, u djeliću sekunde, ne mojoj krivnjom, sve to otišlo u nepovrat. Izgubiš sve što si imao. Tek mnogo godina poslije osvijestila sam odgovor na pitanje a što sada, Sandra. Pokušavala sam o sebi razmišljati kao o nekome drugomu i pitati se što bi taj netko drugi na mojem mjestu napravio, za što bi se i kako trebao boriti. Život ne staje, mora se dalje. Izgubila sam sve, ali nisam se prepustila kuknjavi i samosažaljenju. Zapitala sam se što mi je sada cilj i na što se moram usredotočiti da bih ga ostvarila. Nisam imala vremena za malodušnost, trebalo se posvetiti određivanju i postizanju cilja. I to najvećega, na granici ostvarivoga. Trebalo se oduprijeti najcrnijim prognozama, pobijediti sebe i svoje tijelo kako ne bih pala na teret roditeljima ili institucijama socijalne skrbi. Trebalo je pokazati svima unesrećenima kako se izvući iz provalije života. Svoju sam reprezentaciju htjela i utješiti i usrećiti kako ne bi ‘zdravo za gotovo’ prihvatili najcrnje liječničke prognoze. To je bila moja unutarnja borba, najteži meč u mojem životu kojim sam htjela dokazati da ću moći živjeti bez 24-satne skrbi”, kaže Sandra Paović gotovo osam godina nakon izlaska njezine ispovjedne knjige *Rođena da pobjeđuje* (Naklada Školska knjiga, Zagreb, 2017.)

TRENUCI GANUTOSTI

Kad je veći dio javnosti koji je pomno pratio Sandrinu borbu za život bio uvjeren da se dogodilo medicinsko čudo i nestrpljivo očekivao njezin povratak u Hrvatsku, Sandra je proživljavala trenutke zbog kojih i danas, kad pred različitim auditorijima drži motivacijske govore, nakratko zastane da bi „došla do daha” i tek potom nastavila govoriti.

Naviru sjećanja na 19. prosinca 2009. godine, na dan povratka u Hrvatsku i rođendan njezine drage prijateljice Tamare Boroš, najveće hrvatske stolnotenisačice u povijesti. Ljudi su bili presretni i uzbuđeni što vide Sandru na nogama, iako sa štakama. Svatko je u sebi, na svoj način, proslavljao medicinski fenomen ravan ponovnom rođenju. A Sandra tek tada, prvi put poslije nesreće, u trenutku duboke, ali neiskazane ganutosti,

Biografska knjiga Sandre Paović *Rođena da pobjeđuje* objavljena je u nakladi Školske knjige 2017. godine

”

Volim život. Smatram da se za život vrijedi boriti posljednjim atomima snage. Čak i tada kad te smatraju izgubljenim ili otpisanim. Treba nastojati biti najbolja verzija sebe.

shvaća da Hrvatska stolnoteniska reprezentacija za mjesec dana – prvi put bez nje – odlazi na Europsko stolnotenisko prvenstvo.

Iako je s bliskim ljudima i s javnošću podijelila radost preživljavanja, Sandrino je srce – većini slušatelja na nevidljiv način – u tim trenucima prepuklo. Ni s kakvom vanjskom reakcijom, iako bi suze i „pucanje po šavovima” bili svima razumljivi, ali sa snažnim „unutarnjim krvarenjem”. Prvi je put shvatila da je sve izgubila. Jedan je život ostao iza nje, drugi je tek trebalo i stvarati i prihvatiti. I zapitala se: Što sada? Zaključila je da nekamo mora krenuti. Bilo kamo. Samo mora zaustaviti „unutarnje krvarenje”.

„Ne smijem ostati prikliještena uza zid spoznajom da je jedan život nepovratno izgubljen, a da neki drugi, pun neizvjesnosti, tek trebam izgraditi. Moram nekamo krenuti. Bilo kamo”, ponavljala je Sandra u sebi.

Taj osjećaj i ta uvjerenja danas pokušava prenijeti raznovrsnoj publici koja sluša njezine govore. Stručnjaci ih nazivaju „motivacijskima” jer su zamišljeni kao poticaj i ohrabrenje svima koji zapadnu u zdravstvene, emocionalne, financijske ili bilo koje druge probleme.

Unatoč elokvenciji, sposobnosti da pred publikom iskreno i bez okolišanja govori o svojem životnom iskustvu, u trenucima prisjećanja na davnu 2009., kad je prijašnji život otišao u nepovrat, Sandra i danas mora duboko udahnuti.

EGZISTENCIJALNA SIGURNOST

Znala je da ne mora biti osobito zabrinuta za svoju egzistenciju. Njezina se nesreća smatrala ozljedom na radu i zahvaljujući francuskom osiguranju nije morala strahovati od čega će živjeti kao osoba s invaliditetom. Ali – pitala se Sandra – što sam ja sada. Kakve ću si ciljeve postaviti da nakon izgubljene sportske karijere opet postignem nešto veliko i korisno? Ako sam cijeli život nastojala činiti nešto dobro i korisno za sebe, svoju obitelj, stolnotenisku reprezentaciju, za svoju ekipu i hrvatski sport i u tome bila uspješna, što mi preostaje sada kad sam sve izgubila?

Na tako teška i kompleksna pitanja malo bi ljudi našlo zadovoljavajući odgovor i za sebe i za širu zajednicu. Sandra ga je pronašla.

„Zahvaljujući svesrdnom angažmanu trenera Nevena Cegnara, sportskog novinara Brune Kovačevića i mnogih dragih ljudi koji su bili uz mene poslije nesreće rodila se ideja da – nakon što mi je život spašen – učinim korak dalje i nastavim rehabilitaciju u najpoznatijem europskom tetraplegijskom centru u švicarskom Nottwilu (Schweizer Paraplegiker-Zentrum Nottwil). Imajući na umu moja prijašnja postignuća u sportu, ljudi su vjerovali da sam kadra osposobiti se za život u kojemu neću ovisiti o tuđoj pomoći. Iako su liječnici smatrali da sam u svojem oporavku postigla maksimum, ipak sam vjerovala – kao što je govorio moj trener Neven Cegnar – da se uvijek može više. Mnogi dobročinitelji koji su sudjelovali u humanitarnoj akciji prikupljanja novca za nastavak mog liječenja u Švicarskoj prepoznali su moju hrabrost i volju da iz sebe izvučem najviše

što mogu i pružili mi neprocjenjivu potporu. U Švicarskoj sam rehabilitacijski vidno napredovala, ali sam nakon povratka u Hrvatsku imala ozbiljnih uroloških i gastroenteroloških tegoba, koje se u nas teže otklanjaju nego u Nottwilu”, kaže Sandra.

POVRATAK U VUKOVAR

Nakon završetka rehabilitacije u Nottwilu, Sandra se vratila u rodni Vukovar u kojemu su je dočekali kao heroinu. Za boravka kod roditelja, kad su bliski ljudi slavili medicinsko čudo njezina povratka u život, a mediji je neprestano opsjedali kako bi njezinu „životnu priču” prenijeli široj javnosti, Sandra je – zaklonjena od pogleda bližnjih – duboko u sebi proživljavala teške trenutke i krize. Nakon putovanja cijelim svijetom sa stolnoteniskom reprezentacijom, svojom drugom obitelji, poslije svih sportskih izazova i uspjeha koji su tvorili njezin život, postala je svjesna što je čeka kao osobu s invaliditetom.

„Bila sam istinski nesretna, suočena s jasnom spoznajom da više nema ni treninga, ni putovanja, ni natjecanja, ni ekipnih pustolovina i popratnog veselja... da je život koji sam obožavala nepovratno iza mene. Posvuda su oko mene dragi ljudi koji su sretni što sam preživjela i pred kojima ne smijem pokazati koliko sam pogođena spoznajom o kraju jednog života i nužnosti početka nekoga novoga.

Nasreću, naučila sam izdignuti se iznad osjećaja koji su me slamali i punom se snagom posvetiti duševnoj rehabilitaciji, o kojoj nije znao nitko osim mene. Najvažnije je bilo odrediti cilj kojemu ću težiti, u što ću uložiti sav svoj duhovni i tjelesni potencijal. Veselila sam se što je moj primjer mnogim ljudima bio poticaj da se snažno bore sa svojim tegobama.

Majka i otac nikad me nisu sažalijevali, ja sam za njih uvijek bila isto dijete. Nikad nisu zdvajali nad mojim invaliditetom. Ponašali su se prema meni kao da sam se vratila s naporna natjecanja, umorna i iscrpljena i sada se odmaram u svojoj kući. Mama je sav taj teret nosila u sebi, naposljetku se razboljela i završila u bolnici. Vjerojatno roditeljima nije ništa teže od spoznaje da ni na koji način ne mogu pomoći svojem djetetu.

Nisam tada imala ni skuter, ni auto, nego samo svoje štake i noge s kojima sam mogla prevaliti nekoliko koraka do prvog kafića u kojemu sam, najčešće s tetom Gogom, mogla popiti kavu. Bio je to život suženih dimenzija i ja sam znala da je odluka o tome kako dalje samo na meni. Nisam mogla birati između nekoliko mogućnosti, jer ih nije bilo: morala sam ih stvoriti. Počevši od ništice, sve prethodno kao da nikad nije postojalo.

Pokušavajući prijeći nekoliko desetaka metara, prisjećajući se kako sam tu rutu prolazila trčeći punim sprintom i po desetak puta na dan, šetala sam na štakama vukovarskim ulicama. Otac me slijedio, a ja sam – poduprta štakama – pokušavala što duže hodati.

Kad su 2009. u neurološkoj klinici CHU – Hôpitaux de Rouen (Sveučilišna bolnica u Rouenu) Sandrini roditelji pitali liječnike kad bi mogla stati na noge, oni su – na najobzirniji način – odgovorili da je

najvažnije pitanje hoće li uopće preživjeti. Hoće li moći disati bez aparata, a o osovljavanju na noge – zbog težine ozljede – ne može se ni govoriti. Liječničke su procjene bile da će, preživi li, trebati 24-satnu skrb jer nikad više neće moći funkcionirati samostalno. Njezino tijelo, osim neznatne ispomoći rukama, neće biti sposobno za obavljanje ikakvih funkcija, bili su uvjereni neurolozi.

Dvije godine poslije tih pesimističnih prognoza Sandra je samostalno živjela u stanu u naselju Sopnica-Jelkovec, koji joj je Grad Zagreb dodijelio na korištenje.

„Kad sam bila kod roditelja u Vukovaru, majka je obavljala većinu poslova u kući, iako sam se ja trudila obaviti sve što mogu sama, od tuširanja i pospremanja postelje do poslova u kuhinji. U stanu u Jelkovcu bila sam posve sama. S balkona sam gledala na mali trg, udaljen dvjestotinjak metara, na kojemu je bio Konzum. Odlučila sam na dvjema štakama prevaliti taj put od stana do trgovine. S ruksakom na leđima, krećući se sporo i otežano, ali ne odustajući, stigla sam u Konzum, odabrala prijeko potrebne namirnice i stavila ih u ruksak. Prodavačice i žena na blagajni nudili su mi pomoć, ali ja sam im se s osmijehom zahvalila i rekla da mogu sama. Budući da sve stvari nisu stale u ruksak, ostatak su stavili u vrećicu koju sam objesila na štaku i polako se vraćala doma. Rekla sam samoj sebi da to nije bio samo odlazak u trgovinu, nego rehabilitacijski trening koji ionako moram obaviti. Stigla sam kući umorna i iscrpljena, ali ponosna na svoj pothvat. Smijala sam se svojoj motiviranosti da se natječem sama sa sobom, ali bila sam sretna što mogu samostalno funkcionirati.

Kad govorim o sebi i svojim postignućima, nije mi ni nakraj pameti da od sebe pravim heroja i superženu koja postiže nemoguće, nego da svojim primjerom potaknem ljude da iskoriste svaku priliku u životu koja ih vodi prema željenom cilju, da ne odustaju na preprekama jer je život sastavljen od uspona i padova. Željela bih da ljudi, kad pročitaju moju knjigu, budu bolji, jači, izdržljiviji, da otkrivaju svoje mogućnosti i nezaustavljivo teže zadanom cilju. To je smisao ove ispovijesti o jednoj sasvim običnoj mladoj djevojci koja svojom upornošću, snagom i darovitošću najprije doseže sportske vrhunce, potom pada u ponor nesreće i nakon toga se opet uzdiže u nezaustavljivoj borbi za život.

Volim život. Smatram da se za život vrijedi boriti posljednjim atomima snage. Čak i tada kad te smatraju izgubljenim ili otpisanim. Treba pokušati biti najbolja verzija sebe. Možda se od većine ljudi razlikujem po tome što uvijek iz sebe nastojim izvući ono najbolje. A to svatko može ako hoće. I ja osjećam strahove, nesigurnost, dvojbe, ali ipak najčešće uspijevam biti najbolja verzija sebe. Mnogo je toga što mi se ne sviđa kod mene, ali ja to odmah prepoznam i nastojim otkloniti, pružiti šansu onomu boljem dijelu sebe da upravlja mojim životom.

Kad izgubiš jedan život, nisi izgubio priliku da se boriš za drugi”, kaže Sandra.

Zahvaljujem svima koji su bili uz mene i s kojima želim podijeliti i svoje sportske uspjehe i radost življenja. Njima želim posvetiti knjigu kojom želim pokazati da njihova dobrota i povjerenje u mene nisu bili uzaludni”, rekla je tada Sandra.

Osam godina poslije, uoči objavljivanja nove knjige, misli isto. U svojoj novoj kući na zagrebačkom Jarunu, govori čvrstim glasom, kontroliranim emocijama i širokim osmijehom koji otkriva lijepe i pravilne zube. Namještajući se kako joj je najudobnije, sjedi za stolom u svojem dnevnom boravku, povremeno mijenja položaj ispruženih ili podvijenih nogu, kao da lagano vježba. Na jednom su zidu mnogi sportski trofeji, među kojima se ističe zlatna paraolimpijska medalja osvojena 2016. godine u Rio de Janeiru. Rado i s ponosom sjeća se tog trijumfa. Uz nju je uvijek kućni ljubimac, francuski buldog Rocky, kojeg Sandra obožava i koji joj obilato uzvraća ljubav.

Uoči finalnog meča na Paraolimpijskim igrama, održanima u Rio de Janeiru od 7. do 18. rujna 2016. godine, Sandra Paović bila je potpuno svjesna da je samo korak do cilja kojem je posvetila gotovo tri desetljeća bavljenja stolnim tenisom, od prvih početaka u dječjem vrtiću u Vukovaru do dramatičnog proboja u samu završnicu paraolimpijskog natjecanja. Maksimalno motivirana, koncentrirana i puna samopouzdanja prišla je stolu za kojim će u sljedećih petnaestak minuta biti odlučeno komu će pripasti zlatna paraolimpijska medalja. Protivnica u finalu bila joj je Njemica Steffi Grebe, Sandri dobro poznata iz prijašnjih mečeva, izvrsna igračica rođena s invaliditetom. Bore se za zlatno odličje, najviši cilj svakog sportaša.

„Otpočetak sam imala samo jedan jasan cilj: u Rio de Janeiro dolazim osvojiti zlato. Ništa osim te medalje ne bi me zadovoljilo. Najveći mi je stres bila spoznaja da sam prije tih Paraolimpijskih igara osvojila sve što se u parastolnom tenisu moglo osvojiti i da mi nedostaje još samo ta olimpijska zlatna medalja. Prethodni uspjesi kao da su mi u tim trenucima bili dodatni teret. Strahovala sam da se ne sunovratim u nekih loših desetak minuta i ne upropastim sve ono za što sam se godinama toliko mučila i predano pripremala.

Prijašnje pobjede nitko mi ne može oduzeti, ali ne osvojim li zlatno odličje na Paraolimpijskim igrama, svi bi moji dotadašnji uspjesi bili zasjenjeni tim posljednjim rezultatom. U takvim je trenucima najvažnije znati i moći riješiti dvojbe i napetosti unutar sebe, pobijediti neke zalutale ili malodušne misli, odagnati stres, usredotočiti se na bitno i nepokolebljivo težiti cilju. Nisi hrabar ako prešutiš svoj strah, nego ako znaš kako ga pobijediti. Borba protiv vlastita straha jedna je od najtežih zadataka svakog sportaša”, kaže Sandra.

Reketa vezana uza zglob desne ruke, oslanjajući se na štaku, prišla je stolu, odložila štaku i preobrazila se u „divlju mačku koja hvata plijen” o kojem joj ovisi život. Igra meč koji sažima cijeli njezin život: ljubav, strast, iskustvo, nesreću, preživljavanje, oporavak i povratak stolnom tenisu.

Sandra i Daniel sa svojim ljubimcem Rockyjem i Sandrin otac Mišo sa svojim jorkširskim terijerom Rikijem u Vukovaru u svibnju 2024. godine

Kricima popraćeni pobjednički poeni i samoohrabrujući povici: „Hajde, Sandra, ti to možeš!”, nezaustavljivo su je vodili prema toliko željenom cilju.

„Osjetila sam, nekako sam namirisala Steffin strah i krenula u napad kao morski pas ili pit bull. Nisam joj dopustila da se razigra, činilo mi se čak da je na rubu suza od nemoći, ali to nisu trenuci u kojima treba sažaljevati protivnika. To su trenuci u kojima se ili pobjeđuje ili gubi.”

Za samo 17 minuta Sandra je teško porazila mnogo pokretljiviju Steffi Grebe, igračicu u samom vrhu svjetskog parastolnog tenisa. Igrala je taktički izvrsno, ni trenutak nije dopustila Njemici da se eventualno vrati u igru i naposljetku je uvjerljivo pobijedila s 3 : 0 u setovima.

Osvojila je zlatnu medalju u parastolnom tenisu na Paraolimpijskim igrama u Rio de Janeiru, u sportu u kojem u najdelikatnijim trenucima odlučuju milimetri, sreća, *nec-lopta* ili „prastica” (loptica koja jedva dodirne rub stola)! U sportu u kojem ništa nije nemoguće, u kojem se mjeseci i godine upornoga rada u kratkom vremenu za stolom pretvaraju u „biti ili ne biti”, u kojem nijanse odlučuju hoćeš li se vinuti u zvjezdane visine ili sunovratiti u ponor. Sandra je znala kako u najdelikatnijem trenutku iz sebe izvući ono najbolje, kako pobjedničkim mentalitetom stići do cilja. To joj je i tada i mnogo puta prije omogućilo sportske trijumfe, to joj je pomoglo da preživi ono što bi malo tko preživio.

OLAKŠANJE I PONOS

„Na pobjedničkom postolju, dok su brazilski vojnici u svečanim odorama na jarbol dizali hrvatsku zastavu, a dvoranom odjekivali zvuci hrvatske himne, osjetila sam rasterećenje od stresa, kao da sam sa sebe skinula težak teret. Nisam podbacila, nisam razočarala, nisam iznevjerila očekivanja. Ostvarila sam snove, dosegla cilj. Obuzeo me osjećaj neizreciva ponosa.

I tada se sjetim odakle sam krenula, što se sve u međuvremenu dogodilo, kakve sam bolove trpjela i kako sam uživala ponovno igrajući stolni tenis poslije dugotrajnog oporavka nakon prometne nesreće. Prisjetim se iz čega sam se uzdignula i s koliko sam truda i patnje naposljetku stigla na ovo postolje. U tom paraolimpijskom zlatu na mojem vratu kao da su u jedinstvenu leguru bili stopljeni svi moji napori uloženi u iscrpljujuće treninge i nastupe dok sam još bila zdrava sportašica, ali i sve muke i patnje koje sam pretrpjela u nastojanju da se kao stolnotenisačica s invaliditetom vinem u vrh svjetskog parastolnog tenisa.”

Na drugoj strani planeta, u njezinoj domovini Hrvatskoj, tisuće poštovatelja te hrabre mlade žene, sportskog i ljudskog uzora mnogim naraštajima mladih, proslavljali su Sandrin senzacionalni uspjeh u Rio de Janeiru, gotovo nezabilježan u povijesti sporta. Mnogi su se pitali kakvim to skrivenim moćima raspolaže ta nacionalna heroina koja se iz smrskanog automobila, nakon čudesnog preživljavanja i mukotrpane rehabilitacije, vinula na paraolimpijsko pobjedničko postolje.

Moja zlatna medalja iz Rio de Janeiro namijenjena je Hrvatskoj, mojim roditeljima, svim dobrim i dragim ljudima koji su mi željeli dobro i pomagali mi da se oporavim, Hrvatskoj stolnoteniskoj reprezentaciji, kolegama sportašima i sportu općenito. Ostvarila sam ono što se činilo nemogućim, u što sam i sama teško vjerovala: pobijedila sam i sebe i teške, ekstremne okolnosti u kojima sam se nalazila. Vratila sam se stolnom tenisu na svojim nogama i osvojila medalju koja mi znači mnogo više od uspjeha u pojedinačnom natjecanju. To je medalja koja sadržava ljudskost, dobrotu, borbenost, hrabrost, vjeru u život, povezanost među ljudima i sve ono što simbolizira olimpizam.

Još za boravka u Njemačkoj i igranja u tamošnjim klubovima, Sandra se zaželjela novih stolnoteniskih izazova i odlučila promijeniti sportsku sredinu. U to je doba francuska stolnoteniska liga bila u snažnom razvojnom uzletu, ali i na glasu po iznimno korektnim odnosima prema sportašima. Početkom 2008., uoči Olimpijskih igara u Pekingu, Sandra je potpisala ugovor s klubom Caen Tennis de Table u Mondevilleu, u Normandiji, koji je pretendirao na osvajanje naslova stolnoteniskog prvaka Francuske. Ugovorom je bilo definirano da kao članica kluba može nastaviti trenirati s hrvatskom reprezentacijom u Zagrebu i nastupati za nju, a klupske su joj obveze bile okupljanje uoči odlaska na natjecanje i igranje mečeva.

U siječnju 2009. igrачice kluba Caen trebale su putovati na polufinalni susret Europske stolnoteniske lige u Poljsku. I u francuskom i u poljskom klubu igrale su dvije izvrsne kineske stolnotenisačice, pa je bilo očito da su im šanse podjednake, a rezultat susreta u znatnoj će mjeri ovisiti o Sandrinoj igri. Tjedan prije toga, na turniru u Danskoj, Sandra je igrala s jednom od najboljih igrачica svijeta, Kineskinjom Liu Shiwen, i tijesno izgubila meč. Uoči puta u Poljsku – na mečeve koje nikad neće odigrati – bila je u izvrsnoj formi.

Putovanje u Poljsku bilo je vrlo obećavajuće i popraćeno optimizmom. Kako zbog štrajka željezničkih radnika vlakovi iz Mondevillea nisu vozili prema pariškoj zračnoj luci Charles de Gaulle, menadžer kluba Daniel Tasset unajmio je Opelov monovolumen Zafira kojim su, za otprilike dva sata, trebali stići na odredište.

PANIČNI MANEVAR

„Krenuli smo 30. siječnja 2009., dan poslije rođendana moje mame Marije, oko sedam sati ujutro, odmah nakon doručka. U automobilu nas je bilo četvero: menadžer kluba Daniel Tasset za upravljačem, uz njega je na suvozačkom mjestu sjedila jedna Kineskinja, iza njega, na stražnjem sjedalu, još jedna kineska igrачica, a uz nju, na desnoj strani stražnjeg sjedala ja. Imala sam u ušima male slušalice, uživala slušajući glazbu i opušteno dremuckala u svom sjedalu. Misli su mi bile zaokupljene stolnim tenisom i onime što nas očekuje u Poljskoj, razmišljala sam o mečevima s poljskim igrачicama. Nitko ni s kim nije razgovarao, u automobilu je vladala tišina koju je odjedanput prekinuo vrisak Kineskinje s prednjeg sjedala.

Trgnula sam se i vidjela kako naš automobil samo što se nije zabio u stražnji dio tegljača ispred nas. Približili smo mu se doslovce na nekoliko centimetara, rekli bismo na prstohvat. Vozač našeg automobila očito je na trenutak zaspao za upravljačem i ubrzano se približavao stražnjem dijelu tegljača. Probudio ga je vrisak Kineskinje i u djeliću sekunde izveo je paničan manevar, nakon čega smo se nekoliko puta zarotirali na autocesti. U taj čas prostrujalo mi je glavom kako će nas u tom okretanju sigurno netko udariti, ali s obzirom na to da je bilo rano ujutro, promet nije bio odviše gust i nismo nikomu prepriječili put. Očekivala sam udarac koji se

ipak nije dogodio. No od paničnih i nekontroliranih vozačevih manevara automobil je, nakon nekoliko okretanja, sletio u jarak pokraj autoceste i izvrnuo se na bok, upravo na onu stranu na kojoj sam sjedila. Lijeva, vozačeva strana automobila, pokazalo se poslije, ostala je gotovo neoštećena, a moja desna strana bila je smrskana. O tome su svjedočili i očevici nesreće.”

SNAGA VOLJE

Gledam netremice u Sandrino lijepo lice i nasmijane oči, slušajući priču o prometnoj nesreći o kojoj se gotovo sve zna i koja je šokirala hrvatsku i svjetsku javnost, ne samo sportsku, ali koja – još jedanput izrečena uživo, iz njezinih usta – u slušatelja pobuđuje nemir, tjeskobu i strah od nastavka opisa onoga što se dogodilo tog kobnog jutra, 30. siječnja 2009. godine. U njezinu glasu osjeća se čvrstina koja me podsjeća na opise svega onoga što je proživljavala na iscrpljujućim pripremama i treninzima za velika natjecanja, koji su često prelazili granicu ljudske izdržljivosti, ali i na mečeve u kojima je pobjeđivala ne samo zbog svoga sportskog talenta, nego i zbog snage volje i duha.

Koliko je snage u toj mladoj ženi, pomislih, gledajući je ispruženu na naslonjaču u njezinu domu u zapadnom dijelu Zagreba, u kojem se povremeno namješta u najudobniji položaj ili barem onaj koji joj izaziva najmanje tegoba.

„Ne sjećam se slijetanja u jarak pokraj autoceste. Kad sam se osvijestila, najprije sam uočila da na jednoj nozi nemam tenisicu i da su sve stvari razbacane po automobilu. Kineskinja pokraj mene sama je otkopčala sigurnosni pojas i počela se izvlačiti iz auta.

Vozač Daniel Tasset izvukao se iz automobila koji je na njegovoj strani bio neoštećen. Kineskinja s prednjeg sjedala pala je između prednjih i stražnjih sjedala i vrištala od bola zbog dislocirana ramena. Sve sam to promatrala kao u nekom filmu jer mene ništa nije boljelo. Ne vidim na sebi nikakve ozljede, nigdje ni kapi krvi. Tek poslije uočili su manju oteklinu na mojoj glavi. Ipak, nešto mi je čudno: držim glavu priljublenu uza staklo i osjećam da je ne mogu pomaknuti. Pokušavam micati rukama, ali osjećam kao da njima prolazim kroz vodu, nedostaje stvarni osjet micanja. Kažem samoj sebi: u takvom si šoku da ne uspijevaš ni ruke pomaknuti...

Mentalno se usredotočujem na sljedeći pokušaj: dajem zapovijed mozgu da pomakne nogu. Uzalud. Noge se ne pomiču. Šutim i ništa ne govorim, ne osjećam ni najmanji bol. Ponavljam naredbu mozgu: nastojim privući noge k sebi. I ponovo ne uspijevam. Između moje glave i udova nastao je kratki spoj. Suputnici me, još u šoku od prevrtanja automobila, pitaju kako sam. Čini mi se da sam samo promrmljala: I think Im O. K.

Dodala sam – ne znam jesu li me uopće čuli – da ne mogu micati glavom. Dотиčem rukama svoje noge i ništa ne osjećam. Pljesnem rukama po nogama i ponovo ništa ne osjećam. Postaje mi jasno da mi je ozlijeđena kralježnica.

Premirno i prestaloženo za tu strašnu spoznaju, bez ikakve panike i histerije, zaključujem da više nikad neću hodati. Ali ja sam mali vojnik,

Mene su roditelji bezgranično voljeli, ali me nisu štitili tako da to postane štetno za mene, nego su me poticali da se razvijam samostalno, u skladu sa svojim sklonostima i mogućnostima

POHVALE ZA OZLJEDU

Njezin muž Daniel bio je živahno dijete, jedno od onih za koje se kaže da je „vragu ispalo iz torbe”. Neprestano je jurio, najviše za loptom, padao i dizao se i često se kući vraćao s ogrebotinama, ozljedama i modricama. Svaki put kad bi se ozlijedio majka bi mu se obraćala s „bravo, bravo!” i hvalila ga kao da je učinio nešto dobro za sebe, nakon čega bi Daniel bez plakanja nastavio istim ritmom. Žalopojke i prisiljavanje na pretjerani oprez bili su nepoznata odgojna mjera u Danielovoj obitelji. Kad je slušala te obiteljske anegdote, Sandra se složila s takvim odgojnim pristupom, smatrajući ga korisnim za sazrijevanje u ranoj dobi i za jačanje dječje samostalnosti. Vjeruje da se dijete odmalena mora priviknuti na „padanja i ustajanja”, kakvih će u kasnijem životu biti mnogo.

„Mene su roditelji bezgranično voljeli, ali me nisu štitili tako da to postane štetno za mene, nego su me poticali da se razvijam samostalno, u skladu sa svojim sklonostima i mogućnostima. Razmaženost je bila posve nepoznata u mojoj obitelji. Roditelji su mi prepustili da sama ispravljam svoje pogreške, a potom na njima nešto i naučim.

Zahtijevanje discipline ne znači uskraćivanje ljubavi, naprotiv. Preširok izbor nudenja raznih mogućnosti više zbunjuje nego što koristi. Vrludanje u bilo čemu relativizira posvećenost zadanom cilju. Djeci se ne smije davati toliko slobode da odustaju od svojih ciljeva kako i kada im se prohtije. To ni u kojem slučaju ne znači da ih ne treba zaštititi ako su izvrgnuta nekoj vrsti zlostavljanja u području kojim se žele baviti – sportom, glazbom, likovnošću... Ako se djeca još u djetinjstvu nisu suočila s tegobama, mnogo će se teže s njima nositi u odrasloj dobi. Kad se danas obraćam djeci nastojim im – za njihovo dobro – istaknuti potrebu i korisnost života izvan ‘zlatne krletke’. I potkrijepiti svoje riječi istinitom pričom i vlastitim iskustvom”, kaže Sandra.

DATI NAJVIŠE OD SEBE

Sandra se često prisjeća očevih riječi iz najranijeg djetinjstva o nužnosti davanja najboljeg od sebe, čak i u porazu koji se tada lakše podnosi.

„Nemaš grižnju savjesti da se nisi maksimalno potrudio, nego samo spoznaju da je protivnik bio bolji. Otac je imao pravo pa i danas slijedim tu njegovu logiku. Najvažnije djeci uvijek kažem na kraju: nemojte biti grubi i netolerantni jedni prema drugima. Budite jedni drugima potpora. Pomažite jedni drugima. Budite dobri prema onima koji imaju manje od vas, prema onima koji slabije uče, prema onima koji su neodlučni, bojažljivi, stidljivi, skloni melankoliji ili odustajanju. Ohrabrite ih, pomognite im. Nemojte se rugati njihovim pogreškama, nesnalaženju ili nemoći. Nije važno što možeš odjenuti nešto *fensi*, ni na kojem su ti društvenom položaju roditelji, kakav auto voze i u koliko kvadrata žive. Najvažnije je pomoći onima kojima je pomoć potrebna.

Mnogo mi je lakše kad govorim zaposlenicima neke tvrtke, nego kad se obraćam djeci u školi ili njihovim roditeljima. Iznimno je važno koliko

Zaposlenicima Lukšić grupe, u čijem su sastavu Jadranski luksuzni hoteli, Sandra se u Umagu obratila motivacijskim govorom na engleskom jeziku

ŽIVOT ODREĐEN SPORTOM

Sandrini motivacijski govori u načelu se uvijek temelje na njezinu sportskom iskustvu koje ju je oblikovalo i odredilo joj život i prije i poslije nesreće.

„Kod vrhunskih sportaša – a pritom ne mislim samo na rezultatski, nego i karakterno vrhunske ljude – proces uspona do ciljanih rezultata vrlo je dug i mukotrpan, ispunjen usponima i padovima, pobjedama i porazima, zadovoljstvom i tugom, izazovima i veseljem, pustolovinom i rizikom. U tom se sazrijevanju sportaš navikne na svladavanje mnogih prepreka na putu prema cilju, ali i na vrijeme potrebno da se to postigne. To nisu instantni, prekonoćni procesi, nego utrka na duge staze za koju su potrebni odlučnost, disciplina i upornost. Mentalna i tjelesna snaga. Većina današnjeg naraštaja djece želi sve postići na brzinu i ne znaju uživati u samom procesu ostvarivanja zadanih ciljeva, na tom divnom putu nade i očekivanja. Kao da ne shvaćaju da nakon jedne propuštene prilike dolazi druga kojom ćeš moći nadoknaditi izgubljeno, da se pobjede i porazi nužno izmjenjuju u životu i da bilo koji neuspjeh – ne samo u sportu – ne bi trebao biti razlog za odustajanje. Naprotiv. Trebao bi potaknuti povećano ulaganje i još veću upornost kako bi se sljedeći pokušaj pretvorio u uspjeh. Neke ljude neuspjesi osnažuju, pobuđuju inat i podižu im adrenalin, a neke obeshrabruju”, kaže Sandra.